

Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами // Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону: Науково-методичний вісник № 54. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. – С. 391-397.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

О.Е. Жосан,

завідувач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук

У процесі демократизації українського суспільства актуальними стають ідеї гуманізації освіти. Йдеться, перш за все, про забезпечення рівних можливостей для здобуття освіти й подальшої активної участі у житті суспільства всіх без винятку громадян. До категорії дітей з особливими потребами відносять різних дітей, зокрема, й обдарованих, із сімей біженців, переселенців тощо. Проте, переважна більшість таких дітей – це ті, що мають порушення психо-фізичного розвитку, викликані різними причинами. Саме вони потребують специфічних умов організації освітнього процесу. Тому в нормативно-правових документах та науково-методичних розробках під поняттям «діти з особливими освітніми потребами» йдеться саме про них.

Сьогодні в Україні функціонує дві моделі організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами: у спеціальному закладі освіти за спеціальними освітніми програмами та в умовах дошкільного закладу освіти, закладу загальної середньої (професійної, професійно-технічної) освіти за програмами інклюзивного навчання. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами до закладів загальної середньої освіти – це світова практика. Реформування освіти в напрямі інклюзії підтверджується численними змінами в законодавстві України, практичною діяльністю закладів загальної середньої освіти та узгоджується з основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав дітей.

Реалізація технологій освітньої інтеграції дозволить узгодити протиріччя між правами осіб з особливими освітніми потребами у виборі життєвого шляху, форми освіти, освітніх послуг і фактичною нерівністю можливостей інших соціальних груп населення. Це не означає, що всі спеціальні заклади освіти будуть ліквідовані, але їх мережа має бути оптимізована відповідно до завдань упровадження інклюзивного навчання.

Інклюзивне навчання – специфічний процес організації освітнього процесу, який передбачає перебування дитини з особливими потребами в закладі дошкільної чи загальної середньої освіти, оволодіння нею знаннями, вміннями та навичками на рівних правах з усіма здобувачами освіти. Сама ідея інклюзії базується на тому, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути найбільш наближені до умов і стилю життя суспільства, в якому вони перебувають. Стосовно дітей з особливими освітніми потребами це означає, що дитина з особливими потребами має право задовольняти свої освітні потреби так, як і всі інші члени суспільства.

Модернізація системи освіти в Україні ставить перед інститутами післядипломної педагогічної освіти завдання щодо забезпечення неперервного розвитку педагогів, опанування ними компетенціями, пов'язаними зі здійсненням педагогічної діяльності на демократичних засадах, переходу на нову структуру та зміст освіти. Методологія модернізації системи післядипломної педагогічної освіти передбачає науково-методичний супровід педагогічної діяльності сучасного вчителя, збагачення педагогічного досвіду гуманістичними цінностями, сучасними ефективними технологіями спілкування, які і зумовлюють визнання ще однієї важливої для всіх рівнів освіти цінності – зміни педагогічного мислення та визнання цінності особистості учня.

Програми курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань підготовки до роботи в умовах інклюзії передбачають позитивну орієнтацію педагогів стосовно фізичних і розумових вад дітей з особливими освітніми потребами, професійні вміння педагогів, належне оцінювання

особливих потреб дітей, адаптацію змісту навчальних планів, використання допоміжних навчальних технологій, планування та реалізацію спільної діяльності різнопрофільних фахівців і батьків дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Педагог, працюючи в інклюзивних класах, повинен поглиблювати свої знання про закономірності розвитку дітей, оцінювати методичний підхід, виробляти власні позиції щодо ефективності тих чи інших навчальних технологій, якими він володіє, розпізнавати загальне та специфічне у розвитку дитини, розуміти первинність та вторинність дефекту та особливості педагогічного впливу на них, розуміти сутність актуальної зони розвитку та зони найближчого розвитку, організовувати освітній процес з урахуванням особистісних потреб кожної дитини та її потенційних можливостей.

Метою такої підготовки є оволодіння педагогами закладів загальної середньої освіти, дошкільних закладів основними методами особистісно орієнтованого підходу та диференційованого навчання, сучасними методами оцінювання навчальних досягнень та розвитку особливих дітей, формування знань з основ дефектології і корекційної педагогіки, розуміння понять психологічний вік, актуальна зона та зона найближчого розвитку та ін.

Методи інклюзивної освіти повинні бути зрозумілими та досяжними з точки зору як педагога, так і дитини; орієнтуватися на досягнення успіху для забезпечення оптимальної підтримки розвитку дитини; вирізнятися гнучкістю та використовуватись педагогами в різних педагогічних ситуаціях.

В реаліях сьогодення послідовна та змістова підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами можлива передусім в умовах інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Кафедрою педагогіки, психології і корекційної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» у грудні минулого року було розроблено концепцію науково-методичного супроводу підготовки вчителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Метою діяльності є: підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби і навчаються в дошкільних закладах освіти, закладах загальної середньої (професійної, професійно-технічної) освіти, а також у спеціальних закладах освіти.

Основні напрями реалізації концепції:

- створення нових та удосконалення існуючих форм та методів підвищення кваліфікації педагогічних працівників Кіровоградської області на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»;
- популяризація та використання комп'ютерних технологій;
- використання дистанційних форм навчання для безперервного супроводу підвищення кваліфікації педагогів і оптимізації навчального процесу;
- створення умов для науково-методичного супроводу діяльності педагогічних працівників Кіровоградської області в умовах інклюзивного навчання;
- надання науково-методичної допомоги інклюзивно-ресурсним центрам;
- співпраця з ресурсним центром підтримки інклюзивної освіти.

Основні завдання діяльності:

- створення оптимальних умов для оволодіння педагогами основ корекційної педагогіки та дефектології;
- формування інформаційної культури й підвищення психолого-педагогічної компетентності педагогів, які здійснюють навчальний процес в умовах інклюзії;
- забезпечення створення нових та удосконалення існуючих форм та методів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- удосконалення дистанційної форми навчання;
- реалізація андрагогічного підходу до підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечують навчальний процес в умовах

інклюзії;

- використання форм міжкурсового науково-методичного супроводу педагогічних працівників для забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзії;

- оптимізація взаємодії комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського» з науково-дослідними інститутами національної академії педагогічних наук України з питань забезпечення науково-методичного супроводу педагогічних працівників, які здійснюють освітній процес в умовах інклюзії та в умовах спеціального закладу освіти.

Принципи діяльності: індивідуального досвіду, рівнево-кваліфікаційний, перспективно-посадовий, вікового підходу, спільної діяльності в процесі підвищення кваліфікації, проблемно-ситуативної організації навчання.

Структура науково-методичного супроводу

Науково-методична конференція – форма удосконалення професійної компетенції, при якій педагогічні працівники та науковці представляють і обговорюють свої роботи.

Інтернет-конференція – це можливість прямого спілкування однієї особи з цілою інтернет-аудиторією шляхом комунікаційних програм в мережі Інтернет.

Семінар – вид навчальних занять практичного характеру, спрямованих на поглиблене опрацювання теоретичного матеріалу. Семінарські заняття сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів, формуванню самостійності суджень, умінню обстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів.

Трєнінг – запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі.

Дистанційне навчання – форма навчання з використанням комп'ютерних і

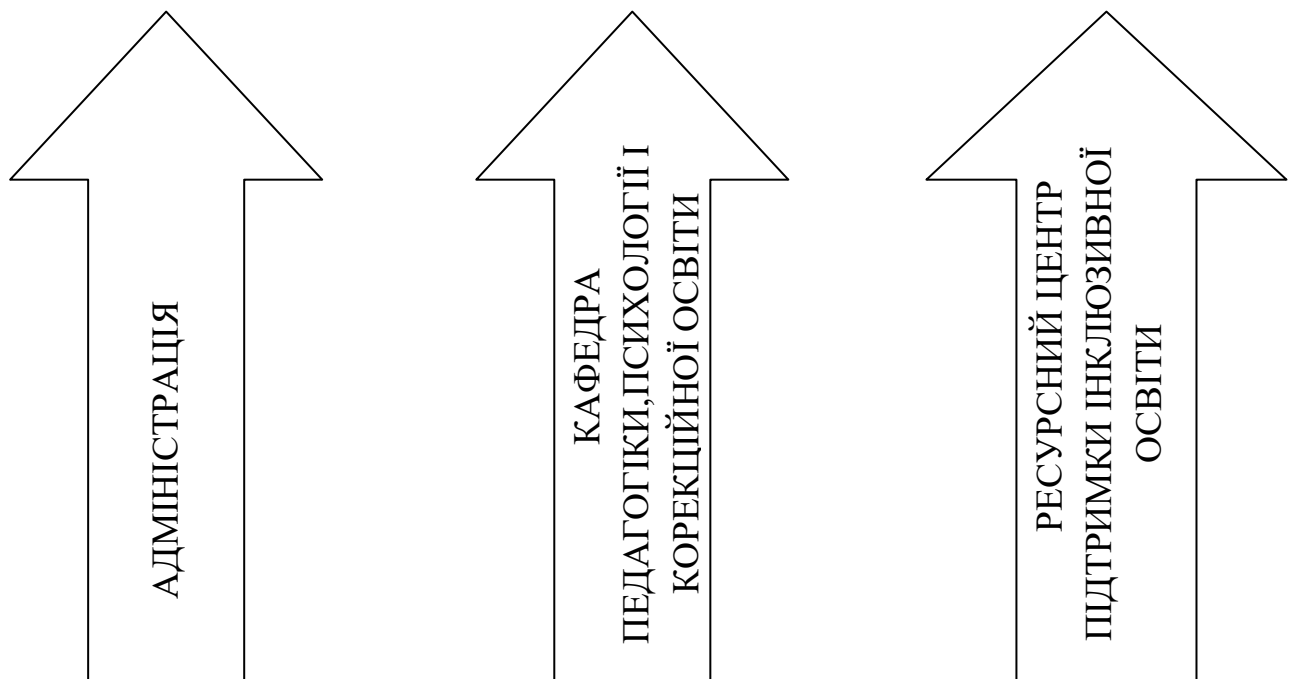
телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та здобувачів освіти на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Блог – веб-сайт, основний зміст якого складають записи, що регулярно додаються і містять текст, зображення чи мультимедіа. Блоги є публічними і передбачають стороннього читача.

Навчально-методичний посібник – навчальне видання з методики викладання навчальної дисципліни, яке, окрім викладу навчального матеріалу, містить методичні вказівки і рекомендації щодо викладання дисципліни або організації самостійної роботи студентів, розвитку і виховання особистості

Науково-педагогічний туризм – різновид наукового туризму, основна мета якого полягає у розвитку професійної компетентності педагогічних працівників засобами туристичної діяльності.

Учасники науково-методичного супроводу педагогічних працівників, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами

Зазначені вище форми організації роботи дають можливість здійснювати науково-методичне забезпечення психолого-педагогічного супроводу

діяльності педагогічних працівників в умовах інклюзивного навчання в курсовий та міжкурсний період.

Отже, в основі науково-методичного супроводу лежить не лише діяльність науково-педагогічних кадрів, але й систематичне навчання педагогічного працівника в процесі щорічного підвищення кваліфікації.

Підсумовуючи, маємо констатувати, що з появою в освітньому просторі інклюзивної форми навчання система підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами та не мають відповідної фахової освіти, поступово зазнає серйозних змін. Модернізуються також підходи до підвищення кваліфікації вчителів-дефектологів та корекційних педагогів.

Різноманітні форми і методи психолого-педагогічного супроводу підвищення кваліфікації дають можливість здійснювати особистісно орієнтований підхід до педагога як із позицій андрагогічних принципів, так і з урахуванням конкретної нозології, її рівня вираженості.

Отже, педагогічні працівники мають усі можливості для отримання фахової допомоги для забезпечення організації та змістового наповнення освітнього процесу за навчальними планами *спеціальної школи* та програмами *інклюзивного навчання* в закладах загальної середньої освіти від науково-педагогічних працівників кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти та педагогічних працівників ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

На основі цієї концепції Войтко Валентина Володимирівна, старший викладач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти, кандидат педагогічних наук, розробила проект щодо системи науково-методичного забезпечення підготовки педагогічних працівників до впровадження інклюзивного навчання, за який на Дев'ятій Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2018» у березні 2018 року наш інститут здобув срібну медаль.

Наступними роками потрібно продовжити роботу з удосконалення

науково-методичного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами.

Кафедрі педагогіки, психології і корекційної освіти та ресурсному центру підтримки інклюзивної освіти слід передбачити заходи з:

- оновлення змісту лекцій і практичних занять на курсах і заходах у міжкурсовий період у світлі нових нормативних документів щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами та досягнень сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, логопедагогіки та олігофренопедагогіки;

- удосконалення методики викладання з використанням сучасних технологій для роботи з учнями з особливими освітніми потребами, зокрема, технік арттерапії: сендплей, музикотерапія, лялькотерапія, ізотерапія та ін.;

- впровадження змін до професійного модуля навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації (реалізація підмодулів у формі спецкурсів, тренінгів, круглих столів тощо).

Потрібно продовжити діяльність щодо впровадження дистанційних форм післядипломної освіти:

- розширити тематику дистанційних спецкурсів і тренінгів, передбачивши особливості підготовки педагогів до роботи з дітьми з порушеннями слуху, зору, спектру аутизму, синдромом Дауна, гіперактивністю, інтелектуальними порушеннями, та забезпечити підготовку відповідних методичних матеріалів;

- оновити зміст і структуру сайтів кафедри та ресурсного центру, звернути увагу на необхідність створення окремих розділів та/або блогів щодо роботи з батьками учнів;

- налагодити співпрацю зі щойно створеними районними та міськими інклюзивно-ресурсними центрами;

- виявляти, узагальнювати та поширювати перспективний досвід педагогів, які навчають учнів з особливими освітніми потребами, щодо організації освітнього процесу в спеціальних школах та інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти.

Література та джерела

1. Войтко В.В. Корекційно-розвиткова робота з дітьми із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзії: дидактичне забезпечення : методичний посібник / В.В.Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. – 52 с.
2. Войтко В.В. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи : [навчально-методичний посібник] / В.В.Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – 84 с.
3. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з вадами зору : [методичний посібник] / В.В.Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 80 с.
4. Войтко В.В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку : [методичні рекомендації] / В. В. Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 48 с.
5. Жосан О.Е. Інклюзія в українській школі як інновація: проблеми становлення та впровадження / О.Е.Жосан // Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії : зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : Планер, 2016. – С. 120-123.
6. Жосан О.Е. Корекційно-розвиткова складова інклюзивного навчання як найважливіша умова успіху його впровадження / О.Е.Жосан // Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону: Науково-методичний вісник № 52. – Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – С. 278-283.
7. Колупаєва А.А. Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування). – К. : АСК, 2012. – 31 с.
8. Корекційна робота з учнями професійно-технічних навчальних закладів з профілактики девіантної поведінки : збірник корекційних програм /

укладач В.В.Войтко. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 140 с.

9. Молчанова О. Психолого-педагогічний супровід учнів з девіантною поведінкою в умовах професійно-технічної освіти : [методичний посібник] / Оксана Молчанова. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – 64 с.

10. Павлюх В.В. Забезпечення корекційно-розвиткового супроводу навчання дітей з особливими освітніми потребами / В.В. Павлюх. – Кропивницький, 2017. – 44 с.

11. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.

12. Положення про спеціальну загальноосвітню школу (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 15.09.2008 № 852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1219-08>.

13. Про навчальні плани та організацію навчально-реабілітаційного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 12.07.2017 № 1/9-385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.

14. Психолого-педагогічні аспекти супроводу учнів з особливими потребами в професійно-технічних навчальних закладах [методичні рекомендації] / уклад. О.М.Молчанова. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.